

زیبایی شناسی فرمی با استفاده از اصول مکتب گشتالت در آرایه های تزئینی اسلامی (نمونه موردی مسجد کبود تبریز)

مسعود وحدت طلب^{۱*}، زهرا علمی^۲، زهرا فهیمی^۳

۱. استادیار دانشگاه هنر اسلامی تبریز M.wahdattalab@tabriziau.ac.ir

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی معماری، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، Z.elmi@tabriziau.ac.ir

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی معماری، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، Z.fahimi@tabriziau.ac.ir

چکیده :

مکتب گشتالت یکی از تاثیرگذارترین مکاتب در قرن بیستم است که بر اساس سواد بصری انسانی اصول مهمی را طرح می کند. این اصول در طراحی به صورت عینی نمود یافته است و در مقالات کارشده نمود عینی این اصول در طرحهای معماری تحلیل شده است ولی با توجه به اینکه در نقوش تزئینی مساجد جلوه های مهمی از این اصول قابل دریافت است این پژوهش با هدف بررسی اصول مکتب گشتالت در نقوش تزئینی مسجد کبود صورت گرفته است. به این ترتیب، این پرسش مطرح می شود که قوانین گشتالت به چه صورت در طراحی آرایه های تزئینی مسجد کبود نمود یافته است؟ برای یافتن پاسخ این پرسش، در ابتدا مفاهیم زیبایی شناسی فرمی و اصول گشتالت مورد مطالعه قرار گرفت و درنهایت، مفاهیم مربوط به این نظریه در نقوش تزئینی مسجد کبود برای نمایش میزان گستردگی کاربرد این نظریه در مسجد بررسی شد. روش تحقیق بصورت توصیفی تحلیلی بوده و نتایج تحقیق نشان می دهد بسیاری از اصول گشتالت از جمله روابط شکل و زمینه، مجاورت، مشابهت، فراپوشاندگی و بستگی در این نقوش قابل بازنمایی است.

واژگان کلیدی: گشتالت، زیبایی شناسی فرمی، مسجد کبود، نقوش تزئینی

مقدمه :

نقش و تاثیر اشکال تناسبات، ریتم، مقیاس، پیچیدگی، رنگ و سایه روشن محیط ساخته شده و طبیعی موضوع زیبایی شناسی فرمی است. [۱] مکتب گشتالت از جمله نظریات تاثیر گذار در قرن بیستم است که ریشه ی آن به اولین حرکت روان شناختی آزمایشی در آلمان بازمی گردد [۲] و بر اساس ضرورت توجه به سواد بصری انسانی در کنار سواد نوشتاری و لغوی شکل گرفت. با توجه به اینکه مفاهیمی چون تقارن، نظم، تعادل، تنوع و موارد دیگر زمینه های مهم ادراک بصری انسانی را شکل می دهند؛ گشتالت با محوریت این مفاهیم و بر اساس زمینه های انتزاعی زیبایی شناسی هفت اصل کلی را به شرح زیر طرح می کند:

روابط شکل و زمینه، بستگی، مجاورت، شکل خوش، مشابهت، تداوم و فراپوشاندگی.

مهمترین ویژگی بارز در مکتب گشتالت بحث انتزاع می باشد. انتزاع یک استراتژی برای ارتباط موثر اطلاعاتی است که به هنرمندان اجازه می دهد اطلاعات خاص بصری را برجسته سازند و در نتیجه بیننده را به جنبه های مهم ساختار و سازمان صحنه هدایت می نماید. با توجه به شیوه متفاوت توجه به ادراک در این مکتب یکی از الزامات اساسی آن بررسی این سیستم